

1.
Literární tvorba

2.
Fotografie

3.
Videoklip

4.
Hudba

5.
Divadlo

6.
Připomínková akce

6.
Filmový či kulturní večer

PAMĚŤ ŠOA, POTŘEBUJEME JI?

Výročí deportace českých Židů, Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti, Jom ha-šo‘a, výročí likvidace zářijového transportu do terežinského rodinného tábora v Osvětimi-Birkenau, ale i další dny a výročí mohou být podnětem k zamyšlení nad kulturou připomínání, nad tím, jak jsou historické události chápány v současnosti a jaký význam je jim přičítán. Proč je pro nás připomínání holocaustu a jeho obětí stále aktuální? Jakým způsobem ovlivňuje naše chápání současnosti – a naopak, nakolik současné problémy a diskuse mění náš pohled na dějiny?

I když nebylo žádným tajemstvím, že Židé byli během druhé světové války hromadně vražděni, nebyl holocaust v poválečné době a za komunistického režimu na veřejnosti příliš připomínán a diskutován. Ve středu zájmu stálo pronásledování Čechů a komunistů a jejich odboj.

Zatímco ve veřejném prostoru vznikaly po válce pomníky odbojářům, místo pro připomínku židovských obětí holocaustu si musela vytvořit sama židovská komunita. Židovské muzeum v 50. letech shromáždilo jména obětí, jež byla zapsána na stěny Pinkasovy synagogy. Samotný koncept unikátního památníku navrhli (nežidovští) umělci Jiří John a Václav Bošтік, kteří také všech 77 297 jmen na zdi synagogy sami napsali.

Od roku 1968 bylo však toto hlavní místo paměti kvůli nedobrému technickému stavu budovy uzavřeno. Komunistický stát již jeho otevření neumožnil. V době normalizace byly nápisy na zdech synagogy zničeny. Znovu obnoveny byly až odstátněným Židovským muzeem v polovině 90. let 20. století.

Teprve po pádu komunistického režimu se otevřel prostor pro veřejnou diskusi o holocaustu. Postupně přibývaly informace v učebnicích a narůstal zájem médií. I přes velký zájem však toto téma dodnes není uspokojivě začleněno do příběhu českých dějin 20. století.

LESINKOVA MARKETA 22.VIII.1911
TAMIL 12.XII.1869 - 26.X.1942 ANNA 5.VI.1871
1943 JANA 8.VI.1883 - 4.VIII.1942 KAMILA
ANUS 26.XI.1921 - 12.V.1942 JINDŘICH 10.II.1883
JIDER MAX 22.XI.1877 OLGA 1.VIII.1882
18.XII.1943 PETR 6.V.1942 - 19.XII.1942 LEPSKÝ
MARIE 19.XII.1916 - 20.VIII.1942 LEVÍ
SEFA 22.XI.1871 - 15.X.1942 MARIE 30.XI.
NINA 8.VI.1883 ZDENKA 30.XI.1906 - 6.
18.XII.1943 EDITA 25.I.1923 IDA 2.I.1897 - 8.
DID 21.VII.1884 KAROLÍNA 23.VI.1895 - 13.VI.19
A 29.VIII.1901 REGINA 26.VIII.1929 - 18.XII.19
JOVA LUDMILA ? 1885 - ? *LIBICKA
ATZ 11.9.56 - 28.X.1944 JINDŘICH 25.V.1872
126.V.1878 IDA 19.VII.1893 - 24.X.1942 ARNO
15.XI.1891 EVA 4.II.1928 - 18.V.1944 GERTRU
LAURA 6.III.1879 - 26.X.1942 MAJLÍNA 22.VI.
11945 HUGO 29.VIII.1881 - 5.IV.1944 ELISAB
ŽENA 30.I.1868 - 18.II.1944 LIEBEROV
LUT 12.II.1922 - ? *BERA 5.VIII.1883 - 18.XI.
1938 - 30.VI.1942 *KAREL 1.VI.1919 - 28.X.1942
MIŠEK 12.IV.1923 - 30.IV.1942 LICHTENS
11.1886 - 12.X.1942 *JULIE 24.X.1895 DAVI
*JOSEF 23.XII.1915 - 18.XII.1943 *KAREL 4.J
1869 - 24.I.1943 *EVA 12.V.1918 VĚRA 25.XI.
ALFRED 22.XII.1883 - 28.IV.1942 *ARNOŠT
ELA 28.VI.1881 - 1.V.1942 *DAVID 1.VIII.

Jména obětí na zdi Pinkasovy synagogy

Připomínka prvních transportů

Kolín

Synagoga v Kolíně

Interiér kolínské synagogy

34

721	Ornstein Dr. Karl	Mitarbeiter der JKG	27. 8. 1901	Kolin	70310
722	Ornstein Ritta	Schneiderin	15. 9. 1913	Kolin	70312
723	Ornstein Eva	Kind	11. 7. 1938	Kolin	70308
724	Ziegler Ernst	Mitarbeiter der JKG	31. 12. 1900	Podiebrad	74041
725	Ziegler Ernestine	Haushalt	20. 3. 1903	Podiebrad	74040
726	Ziegler Hanna	Kind	16. 5. 1933	Podiebrad	74042
727	Grünfeld Adalbert	Mitarbeiter der JKG	26. 6. 1900	Unter Kralowitz	72935
728	Grünfeld Marta	Haushalt	27. 7. 1906	Unter Kralowitz	72937
729	Grünfeld Irene	Schülerin	15. 11. 1930	Unter Kralowitz	72936
730	Löwy Elia	Haushalt	22. 9. 1913	Dienkur 82	73482
731	Smolik Anna	Haushalt	27. 7. 1914	Tschaslau	71624
732	Staněk Vilma	Haushalt	30. 10. 1913	Tschaslau	71625
733	Habal Henriette	Kind	6. 7. 1933	Swietla, Bahnhof	76707
734	Heršковиč Moses	Kutscher	1. 12. 1919	Kontschitz 54	71271
735	Stein Alena	Kind	24. 8. 1942		

AAd 77

VZPOMÍNKA JINDŘIŠKY D.

Když začly deportace, tak celé to město prakticky šlo jedním transportem, všichni jsme dostali najednou ... já si nepamatuji, že by šel někdo dřív nebo později. Shromažďovali jsme se v Kolíně, ve škole.

Moje sestra šla se mnou, stejným transportem. Přestože byla míšenka, šla se mnou. Já nevím, proč jsme šly my dvě. Tatínek, když se s námi potom setkal, on přišel do Terezína až úplně koncem války, tak právě tenkrát říkal ... On strašně plakal, když mě vez, já si to pamatuju.

Šly jsme transportem AAd a já jsem měla v tom transportu poslední číslo, asi se rozhodovali, jestli mě vzít nebo ne. Já jsem dostala asi o tři dny déle pozvánku nežli Petra. Sestra už byla na shromaždišti a já teprve dostala pozvánku. Takže tatínek se vlastně dvakrát vyplakal, protože nás dvakrát vezl, nejdřív svoji dceru a potom mě. Nejdřív myslel, že jim zůstanu aspoň já a za tři dny jsem dostala obsílku i já a musela jsem nastoupit.¹

Transportní listina

SHROMAŽDIŠTĚ

Na území Protektorátu Čechy a Morava se shromaždiště nacházela v 15 městech. Židé zde byli soustředěni několik dní před nástupem do transportu. Odevzdání klíčů od svých domovů symbolicky ukončilo jejich doposud relativně svobodný život. Po několika nocích strávených obvykle v prostorách škol byli odtransportováni ze svých měst. Jejich občanské průkazy nesly nové razítko: „ghettoisiert“. V Kolíně bylo shromaždiště zřízeno v budově měšťanské školy v Ovčárecké ulici 374.

TRANSPORTY

Registrací Židů, zabavením jejich majetku a jejich vyloučením ze společnosti byly dány základní předpoklady pro jejich věznění mezi skutečnými, nikoli jen pomyslnými zdmí. Transporty Židů do ghatt a koncentračních táborů se otevřela další fáze „konečného řešení židovské otázky“. Systematické deportace Židů z území protektorátu byly zahájeny v říjnu 1941 transporty do ghetta v Lodži. 17. září bylo na poradě u Hitlera rozhodnuto o vysídlení Židů z Říše a z protektorátu do nově podmaněných území na východě. Z Kolína byly vypraveny tři transporty s označením AAb, AAa a AAd. Dohromady jimi bylo deportováno 2206 osob z města a jeho okolí. Osvobození se dočkalo jen 135 z nich.³

Interiér kolínské synagogy

Historie židovského osídlení

Kolín byl povýšen mezi města v druhé polovině 13. století. Krátce po jeho založení se zde pravděpodobně usazují první Židé, nejstarší zmínka o jejich přítomnosti však pochází až z počátku 14. století. V roce 1377 se v kolínských městských knihách poprvé připomíná Židovská ulice. Je pravděpodobné, že se již tehdy nacházela u hradeb v jihozápadní části města (v okolí dnešních ulic Na Hradbách a Karoliny Světlé).

V průběhu 15. století získalo židovské osídlení ve městě na významu. Po vypovězení Židů z Plzně se Kolín stal druhou nejvýznamnější židovskou obcí v Čechách, a to díky své poloze na křižovatce důležitých obchodních cest a sousedství s horním městem Kutná Hora, ve které měli Židé zakázáno se usazovat.

V letech 1541 a 1557 byli Židé opět vypovězeni z českého království, a proto opouštějí i město Kolín. O několik let později je jim však povolen návrat a v následujících stoletích se židovská komunita dále rozvíjí.

S emancipací Židů v druhé polovině 19. století lze vysledovat jejich aktivní zapojení do veřejného života. Židé jsou voleni do městského zastupitelstva a aktivně se účastní spolkového života. I přesto se ve městě odehrály antisemitské bouře. V březnu 1893 se ztratila služka Marie Havlínová pracující u židovské rodiny. Městem se šířily pověsti o židovské rituální vraždě. Po nalezení jejího těla v Labi (dívka spáchala sebraždu skokem do řeky) se rozhořely protizidovské demonstrace. Pogrom potlačilo až narychlo povoláné vojsko.

Za první republiky můžeme hovořit o plné integraci židovské komunity do městského života. V tomto období zde působil ve funkci rabína Richard Feder, který byl deportován do Terezína transportem AAd. Svou činností udržoval náboženský život ve složitých podmínkách ghetta a významnou měrou se podílel na vzdělávání. Po válce se vrátil do Kolína. V roce 1953 byl zvolen rabínem moravskoslezských obcí a přesídlil do Brna, kde zůstal i po roce 1961, kdy byl ustaven zemským rabínem.²

¹⁾ Archiv Židovského muzea v Praze, Oddělení pro dějiny šoa, rozhovor č. 853.

²⁾ Pejša, Jaroslav – Jouza, Ladislav – Jouzová, Miroslava: Moje město Kolín. Židé v Kolíně, Kolín 2010.

³⁾ „Konečné řešení židovské otázky“ v českých zemích. Transporty, <http://holocaust.cz/history/jew/czech/transport>.